

Uxor μεμψύγαμος / De ontevreden gehuwde of het huwelijk

Erasmus was een goed kenner der vrouwen. In onderstaand gesprek toont hij te weten, hoe de vrouwen in zijn tijd soms hunne echtgenooten behandelden; óók, hoe die verhouding bij anderen veel beter was. De praktische levenswijsheid doet hier menig verstandig voorschrift aan de hand, dat in zijn tijd zeker vaak nut zal hebben gesticht, en waarvoor (al zijn de tijden gelukkig in vele opzichten veranderd) onze eeuw ook nog wel eens de ooren mag openen. "Tracht, o! vrouwen, door zachtheid, wijsheid, beleid, niet door vinnigheid en boosheid uw mannen te verbeteren," dat is de leer hier door Erasmus verkondigd. Een blik wordt hier gegeven in 't burgerlijke leven dier dagen met zijn ruwe zeden en gewoonten, eigenaardig zeker in vergelijking met die van onzen tijd.

Personae: Eulalia & Xantippe.

Eu.

Salve multum, exoptatissima mihi Xantippe.

Xa.

Salve tantundem, mihi carissima Eulalia. Videre mihi solito formosior.

Eu.

Itane statim me scommate excipis?

Eu.

Hartelijk gegroet, Xantippe: ik ben heel blij dat ik je zie.

Xa.

Net hetzelfde, lieve Eulalie. Je bent veel mooier dan gewoonlijk!

Eu.

Begin je nu met mij met grapjes?

Xa.

Non profecto; sed ita mihi videris.

Eu.

Fortasse nova vestis commendat formam.

Xa.

Recte coniectas. Nihil iam diu vidi elegantius.

Suspikor pannum esse Britannicum.

Eu.

Lana Britannica est, tinctura Veneta.

Xa.

Mollities byssum superat. Quam vero blandus
purpurae color! Unde tibi tam egregium munus?

Eu.

Unde decet honestas matronas accipere, nisi a maritis
suis?

Xa.

Neen werkelijk niet: maar ik meen het heusch.

Eu.

Misschien dat mijn nieuwe japon mijn vormen wat beter doen
uitkomen?

Xa.

Dat kan wel wezen, 'k Heb in langen tijd zoo iets beelderigs niet gezien.

Mij dunkt 't is Engelsche stof.

Eu.

Ja 't is Engelsche wol en Venetiaansche kleur.

Xa.

't Is zachter dan batist. Maar wat een echt mooie purperkleur. Waar heb
je dat van daan gekregen?

Eu.

Van wie moeten eerbare vrouwen 't krijgen anders dan van hare
mannen?

Xa.

O te felicem, cui talis contigit sponsus! At ego vellem me nupsisse fungo, quum meo nubere Nicolao.

Eu.

Quid ita, quaeso te? tam cito male convenit inter vos?

Xa.

Nec unquam conveniet cum tali. Vides quam sim pannosa; sic patitur uxorem suam incedere: dispeream, nisi saepe pudet me prodire in publicum, quum video quam cultae sint aliae, quae multo pauperioribus nupsere maritis.

Eu.

Matronarum ornatus non est in vestibus aut reliquo corporis cultu, quemadmodum docet divus Petrus Apostolus (nam id audivi nuper in concione), sed in castis ac pudicis moribus, et in ornamentis animi. Meretrices coluntur oculis multorum. Nos satis cultae sumus, si placeamus uni marito.

Xa.

Gelukskind, als je zoo'n man hebt! 'k Wou liever dat ik een nul getrouwd had, toen ik mijn Nicolaas huwde.

Eu.

Alsjeblieft, wat zeg je daar? Is er al zóó gauw een slechte verhouding tusschen jelui?

Xa.

Daar zal ook nooit een goede verhouding tusschen ons komen. Je ziet hoe haveloos ik er uitzie. Zóó laat hij zijn vrouw loopen. 'k Mag doodvallen als ik me niet vaak schaam zóó op straat te komen, wanneer ik zie hoe netjes anderen gekleed zijn die met veel armer mannen getrouwd zijn.

Eu.

Het sieraad van een getrouwde vrouw zit niet in haar kleeding of in anderen tooi van 't lichaam, zooals de Apostel Petrus leert, maar in een kuischen en ingetogen aard en in de goede geesteseigenschappen. Dat heb ik dikwijls in de kerk gehoord. Lichtekooien sieren zich voor den blik van velen. Wij zijn mooi genoeg als we maar aan één man mogen behagen.

Xa.

Sed interim ille bonus vir, tam in uxorem parcus,
strenue prodigit dotem, quam ex me non mediocrem
accepit.

Eu.

Quibus rebus?

Xa.

Quibus ipsi visum fuerit; vino, scortis, alea.

Eu.

Bona verba.

Xa.

Atqui sic res habet. Deinde quum mihi temulentus ad
multam noctem redit domum diu expectatus,
destertit noctem totam, nonnunquam et lectum
convomens, ut ne quid addam.

Xa.

Maar intusschen brengt die goede man van mij, die zoo karig is
tegenover zijn vrouw, den tamelijk rijken bruidschat dien ik hem
meebracht, aardig door.

Eu.

Waarmee?

Xa.

Met dingen waarin hij plezier heeft: met wijntje en Trijntje en
dobbelen.

Eu.

't Is zonde!

Xa.

Maar 't is werkelijk zoo. En als hij dan dronken, diep in den nacht thuis
komt, waar ik hem lang heb zitten wachten, dan snurkt hij den geheelen
nacht, braakt soms het bed vol, om van de rest maar niet te spreken.

Eu.

St, te ipsam dehonestas, quum dehonestas maritum.

Xa.

Emoriar, nisi malim dormire cum scropha, quam cum tali marito.

Eu.

Non tu tum illum excipis iurgio?

Xa.

Ita ut dignus est: sentit me non esse mutam.

Eu.

Quid ille contra?

Xa.

Initio reclamabat saevissime, credens fore, ut me saevis verbis protelaret.

Eu.

Zoo mag je niet spreken; je doet je zelf schande aan, wanneer je je man de kroon van het hoofd haalt.

Xa.

'k Mag sterven wanneer ik niet liever een pad bij me heb, dan zóó'n man.

Eu.

En wacht je hem dan niet op met een flink standje?

Xa.

Zoals hij verdient. Hij merkt dat ik niet stom ben.

Eu.

En wat bracht hij daartegen in?

Xa.

In 't eerst schreeuwde hij woest, omdat hij dacht dat hij me met groote woorden op de vlucht zou jagen.

Eu.

Nunquamne rixa incruduit usque ad verbera?

Xa.

Semel duntaxat eo incaluerat utrinque contentio, ut minimum res abfuerit a pugna.

Eu.

Quid ego audio?

Xa.

Librabat fustem, saevis interim clamoribus intonans, ac dira minitans.

Eu.

Non ibi metuebas tu?

Xa.

Imo vicissim ego corripiebam tripodem: si contigisset me digito, sensisset mihi non deesse manus.

Eu.

En is het van woorden nooit tot handtastelijkheden gekomen?

Xa.

Als ik het goed naga dan is de strijd éénmaal zóó hoog geloopt, dat 't heel weinig scheelde of 't liep op vechten uit.

Eu.

Wat moet ik hooren?

Xa.

Hij zwaaide met een knuppel onder woest geschreeuw en vreeselijke dreigementen.

Eu.

Was je toen niet bang?

Xa.

Neen, zeker niet! Ik van mijn kant greep een klein bankje, en als hij me met een vinger aangeraakt had, zou hij gemerkt hebben dat ik ook handen aan mijn lijf heb.

Eu.

Novum clypei genus. Deerat colus lanceae vice.

Xa.

Sensisset sibi cum viragine rem esse.

Eu.

Ah mea Xantippe, non ita decet.

Xa.

Quid decet? Si ille me non habet pro uxore, nec illum habitura sum pro marito.

Eu.

At Paulus docet, uxores oportere subditas esse viris cum omni reverentia. Et Petrus nobis exemplum proponit Sarae, quae maritum suum Abraham, dominum appellabat.

Xa.

Audivi ista. Sed idem Paulus docet, ut viri diligent

Eu.

Dat is een nieuw soort van schild. Daarbij ontbrak nog maar de stok van 't spinnewiel als lans.

Xa.

Hij zou gevoeld hebben dat hij met een manwif te doen had.

Eu.

Neen Xantippe, dat gaat toch zoo niet.

Xa.

Wat gaat niet? Als hij mij niet als zijn vrouw behandelt, ben ik ook niet van plan hem als mijn man te beschouwen.

Eu.

Maar de Apostel Paulus leert toch dat de vrouwen haar mannen met allen eerbied onderdanig moeten zijn. En Petrus houdt ons het voorbeeld van Sarah voor oogen, die haar man Abraham "heer" noemde.

Xa.

Ja, dat heb ik ook wel gehoord. Maar diezelfde Paulus leert ook, dat de

uxores suas, sicut Christus dilexit sponsam suam
Ecclesiam. Meminerit ille officii sui, ego meminero
mei.

Eu.

Sed tamen ubi res in eum statum devenit, ut alteri
cedendum sit, aequum est uxorem marito cedere.

Xa.

Si modo ille maritus est appellandus, qui me habet
pro ancilla.

Eu.

Sed dic, mea Xantippe, post desiit minitari verbera?

Xa.

Desiit; et sapuit; alioqui vapulasset.

Eu.

Sed tu non desiisti rixari cum illo?

mannen hunne vrouwen moeten liefhebben, evenals Christus Zijn
bruid, de Kerk, heeft liefgehad. Laat hij denken aan zijn plicht, dan zal
ik ook aan den mijne denken.

Eu.

Maar als 't nu eenmaal in dit stadium is gekomen dat er één voor een
ander moet wijken, dan is 't toch ook niet meer dan billijk dat de vrouw
toegeeft aan haar echtgenoot.

Xa.

Als hij tenminste werkelijk echtgenoot mag heeten, die mij beschouwt
als zijn dienstmeid.

Eu.

Maar zeg eens, Xantippe, is je man later opgehouden te dreigen met
klappen?

Xa.

Ja, en dat is maar goed ook, want hij zou slaag gehad hebben.

Eu.

Maar ben jij toen ook niet opgehouden met kijken?

Xa.

Nec desinam.

Eu.

Quid ille interea?

Xa.

Quid? nonnunquam dormit, somnium hominis;
interdum nihil aliud quam ridet; aliquoties arripit
testudinem, in qua vix tres habet fides: eam quantum
potest pulsans, mihi vociferanti obstrepat.

Eu.

Ea res male urit te?

Xa.

Sic ut dici vix possit. Aliquando vix tempero a
manibus.

Eu.

Mea Xantippe, permittis mihi, ut liberius loquar apud
te?

Xa.

Neen en ik ben ook niet van plan er mee op te houden.

Eu.

En wat doet hij dan onderwijs?

Xa.

Wat? Nu, soms slaapt hij eens en droomt als een mensch; soms doet hij
niets dan lachen; dikwijls grijpt hij een muziekinstrument, waarop nog
maar drie snaren zitten en terwijl hij daarop tokkelt zoo hard hij kan,
tracht hij mijn woorden te overstemmen.

Eu.

En dat hindert je dan toch zeker?

Xa.

Meer dan ik je zeggen kan. Soms kan ik mijn handen maar met moeite
thuis houden.

Eu.

Lieve Xantippe. Permitteer je me dat ik eens heel vrijuit met je spreek?

Xa.

Permitto.

Eu.

Idem ius erit tibi apud me. Hoc certe postulat nostra necessitudo, ab ipsis pene incunabilisinter nos inita.

Xa.

Vera narras, nec ulla sodalium unquam carior fuit animo meo.

Eu.

Qualisqualis est tuus maritus, illud cogita, non esse ius permutandi. Olim immedicabilibus dissidiis remedium extremum erat divortium: nunc hoc in totum ademptum est: usque ad extremum vitae diem ille tuus sit maritus oportet, et tu illius uxor.

Xa.

Superi male faxint, qui ius hoc nobis ademerunt.

Xa.

Zeker.

Eu.

Jij moogt dat dan over mij ook doen. De omgang dien wij bijkans van de wieg af met elkaar gehad hebben, brengt dat mee.

Xa.

Je hebt gelijk; geen van mijn vriendinnen had ik ooit meer lief.

Eu.

Hoe je man ook moge wezen, bedenk dit: je hebt niet het recht om te veranderen. Vroeger was bij onherstelbare tweespalt de echtscheiding een uiterste redmiddel. Dat is nu uit. Tot aan den laatsten levensdag moet een echtgenoot ook je man blijven, en gij de vrouw van uw man.

Xa.

Ik wou dat God de menschen strafte die ons 't recht om te scheiden hebben afgenomen.

Eu.

Bona verba: sic visum est Christo.

Xa.

Vix credo.

Eu.

Sic habet. Nunc nihil superest, nisi ut uterque, ad alterius mores et ingenium accommodando sese, concordiae studeatis.

Xa.

An ego possum illum refingere?

Eu.

Non minimum momenti est in uxoribus, quales sint mariti.

Xa.

Pulchre convenit tibi cum tuo?

Eu.

Spreek niet zoo, Christus heeft 't zoo ingesteld.

Xa.

Dat kan ik haast niet gelooven.

Eu.

't Is toch zoo. Nu schiet er niets anders over dan dat gij beiden u op eendracht toelegt, door u te schikken naar elkanders karakter en aard.

Xa.

Maar hoe kan ik mijn man veranderen?

Eu.

't Hangt heel veel van de vrouwen af, hoe de mannen zijn.

Xa.

Ben jij dan goed met jouw man?

Eu.

Nunc tranquilla omnia.

Xa.

Ergo turbarum nonnihil erat initio?

Eu.

Nihil unquam tempestatis; sed tamen, ut fit inter homines, nonnunquam nubeculae quaedam oboriebantur, quae poterant gignere tempestatem, nisi commoditate morum fuisset occursum. Habet suos quisque mores, et est sua cuique sententia: et, si verum fateri volumus, sunt sua cuique vitia: quae si usquam, certe in matrimonio novisse oportet, non odisse.

Xa.

Recte mones.

Eu.

Fit autem frequenter, ut dissiliat benevolentia mutua

Eu.

Nu is alles in orde.

Xa.

Dus was er in den beginne ook wel onraad?

Eu.

Nooit stormde het. Maar toch waren er, zooals dat onder menschen wel meer gaat, eenige wolkjes aan den horizon, wolkjes die een storm hadden kunnen verwekken, wanneer dat niet door kalm overleg was voorkomen. Ieder heeft zoo zijn eigenaardigheden, ieder heeft zoo zijn ideeën, en als we de waarheid willen zeggen: ieder heeft ook zijn eigen gebreken. En zoo ooit of ergens dan moet men die in het huwelijk kennen en niet verafschuwen.

Xa.

Wat je daar zegt is waar.

Eu.

Maar nu gebeurt het heel vaak, dat de welwillendheid over en weer

inter maritum et uxorem, antequam alter alteri satis notus sit. Id est in primis cavendum. Semel enim orta simultate, aegre sarcitur gratia, praesertim si res ad atrociam convicia processerit. Quae glutino committuntur, si statim concutias, facile distrahuntur: ceterum ubi siccat glutino semel cohaeserint, nihil firmitus. Proinde in initio nihil non faciendum, ut inter uxorem et maritum coalescat confirmeturque benevolentia. Id maxime fit obsequio, morumque commoditate. Nam benevolentia, quae sola formae gratia conciliatur, ferme temporaria est.

Xa.

Sed narra nobis, obsecro, quibus artibus pertraxeris maritum ad tuos mores.

Eu.

Dicam in hoc, ut imiteris.

tusschen man en vrouw reeds zoek is, vóórdát ze elkander eigenlijk goed kennen. En daarvoor moet men in de allereerste plaats oppassen. Immers als er éénmaal een wrok is ontstaan, dan komt dat heel moeilijk weer in orde, vooral wanneer 't eenmaal tot harde woorden gekomen is. Pas gelijmde stukken vallen licht van elkander wanneer men er hard tegen stoot, maar wanneer ze eenmaal flink aan elkander vast zitten, als de lijm gedroogd en hard is, dan is er niets stevigers denkbaar. Daarom moet het in den aanvang daarop worden aangelegd, dat de vriendelijke gezindheid tusschen man en vrouw samengroeie en bevestigd worde. En dat kan 't best geschieden door elkander te dienen en zich aan elkanders eigenaardigheden aan te passen. Want een welwillendheid, die alleen maar voor den vorm wordt aangenomen, is doorgaans van voorbijgaanden aard.

Xa.

Maar vertel me dan toch alsjeblieft door welke middelen jij je man tot jouw eigenaardigheden hebt weten te brengen.

Eu.

'k Wil 't je wèl vertellen, maar alleen op voorwaarde dat je tracht 't na te doen.

Xa.

Si queam.

Eu.

Facillimum erit, si velis; nec adhuc serum est. Nam et ille iuvenis est, et tu puella; ac nondum annus, opinor, expletus est a nuptiis.

Xa.

Vera praedicas.

Eu.

Dicam igitur, sed taciturae.

Xa.

Maxime.

Eu.

Illa prima mihi cura fuit, ut in omnibus essem iucunda marito, ne quid esset, quod illius animum offenderet: observabam affectum ac sensum illius; observabam et tempora, et quibus rebus deliniretur,

Xa.

Als ik kan.

Eu.

Dat zal heel licht gaan als de goede wil er maar is. 't Is nog niet te laat. Want hij is nog jong en jij bent nog haast een meisje. 'k Geloof dat er nog geen jaar sedert je getrouwd bent, verlopen is.

Xa.

Dat 's waar.

Eu.

Nu dan zal ik 't je vertellen, maar: mondje dicht!

Xa.

Goed.

Eu.

Mijn allereerste zorg was: om in alles mijn man ter wille te wezen, zoodat er niets was, waaraan hij aanstoot kon nemen. Ik ging nauwkeurig zijn lusten en liefhebberijen na, lette goed op alle tijden en gelegenheden en wat hij bijzonder graag had, óók, wat hem kon

quibus irritaretur, quemadmodum facere solent ii, qui elephantos ac leones cicurant, aut similia animantia, quae vi cogi non possunt.

Xa.

Tale animal mihi domi est.

Eu.

Qui adeunt elephantos, non gestant vestem candidam; nec puniceam, qui tauros: quod his coloribus compertum sit ea animantia efferari. Quemadmodum et tigres tympanorum sonitu sic aguntur in rabiem, ut seipsas dilanient. Et qui tractant equos, habent voces, habent poppysmata et palpum, aliaque quibus ferocientes mitigent. Quanto magis decet nos his artibus uti erga maritos, quibuscum nobis, velimus nolimus, per omnem vita est tectum ac lectus communis?

Xa.

Perge quod coepisti.

prikkelen, net zooals leeuwen- en olifanten-temmers doen met dergelijke dieren die men niet met geweld kan behandelen.

Xa.

Zoo'n beest heb ik thuis.

Eu.

Menschen die bij olifanten komen doen geen witte jas aan: bij stieren geen roode; omdat men bij ondervinding weet dat die kleuren de dieren woest maken. Zoo worden bijv. tijgers door bekkenslagen zóó wild, dat ze elkander verscheuren. En menschen die met paarden omgaan, hebben hun gewone woordjes, hun geluiden met de tong, 't streelen met de hand en allerlei andere gebaren en geluiden waarmee ze schichtige paarden kalmeeren. Hoeveel te meer moeten wij dan ook die middelen toepassen op onze echtgenooten met wie wij, of we willen of niet, ons geheele leven dóór, huis en bed moeten deelen.

Xa.

Nu, ga door, je bent zoo mooi begonnen.

Eu.

His animadversis, attemperabam me illi, cavens ne quid offensae nasceretur.

Xa.

Quinam id poteras?

Eu.

Primum in cura rerum domesticarum, quae peculiaris est provincia matronarum, advigilabam, non solum cavens, ne quid esset praetermissum, verum etiam ut omnia congruerent ad illius sensum, in rebus etiam minutissimis.

Xa.

Quibus?

Eu.

Putas, si maritus hoc aut illo cibo peculiariter delectetur, si cibus placeat hoc aut illo modo coctus, si lectus hoc aut illo modo stratus.

Eu.

Dat in 't oog houdend trachtte ik mij naar hem te voegen, terwijl ik zooveel mogelijk oppaste dat er geen reden tot aanstoot gegeven werd.

Xa.

Hoe kon je dat?

Eu.

In de allereerste plaats door goed te zorgen voor 't huishouden, de eerste en voornaamste taak van een huisvrouw. Ik waakte er niet alleen voor dat er niets werd verzuimd, maar ook dat alles naar zijn zin uitkwam, zelfs in de kleinste zaken.

Xa.

Welke bijvoorbeeld?

Eu.

Bijv. wanneer je man van dit of van dat kostje veel houdt, als een gerecht op deze of die manier klaargemaakt hem bijzonder bevalt, als zijn bed op een bijzondere manier wordt opgemaakt.

Xa.

At quo pacto attemperares te ei, qui domi non esset, aut esset ebrius?

Eu.

Mane, istuc ibam. Si quando maritus videbatur admodum tristis, nec esset appellandi tempus, nequaquam ridebam ac nugabar, quemadmodum nonnullae mulieres solent; sed sumebam et ipsa vultum submoestum ac sollicitum. Quemadmodum enim speculum, si probum est, semper reddit imaginem intuentis: ita decet matrem familias ad affectum mariti congruere, ne sit alacris illo moerente, aut hilaris illo commoto. Quod si quando commotior erat, aut blando sermone leniebam, aut silentio concedebam iracundiae, donec, ea refrigerata, tempus se daret vel purgandi, vel admonendi. Idem faciebam, si quando plus aequo potus redibat domum; nec id temporis nisi iucunda loquebar illi: tantum blanditiis pertrahebam ad lectum.

Xa.

Maar hoe was je in staat je naar hem te voegen als hij zoo zelden thuis en dan nog dronken was?

Eu.

Geduld! Dat wilde ik juist gaan vertellen. Als mijn man soms eens wat somber scheen en de gelegenheid minder gunstig was om hem aan te spreken, dan lachte of schertste ik nooit, zooals sommige vrouwen wel eens doen; maar ik zette zelf ook een erg bedroefd en bekommerd gezicht. Gelijk een spiegel, als hij goed is, altijd 't gezicht van hem die er in kijkt juist weergeeft, zoo moet ook de huisvrouw zich weten te voegen naar de gemoedsstemming van haar man. Ze moet niet vroolijk zijn, wanneer hij somber gestemd is of zich niet blij toonen wanneer er iets is wat hem hindert. En wanneer hij dan eens wat opgewonden was, trachtte ik hem met zachte woordjes te kalmeeren, of ik liet zijn boosheid maar stilletjes bekoelen tot de gelegenheid zich aanbod 't zij voor hem om zijn boosheid kwijt te raken, 't zij voor mij om hem eens onder handen te nemen. 't Zelfde placht ik te doen wanneer hij thuis kwam, na wat meer wijn gedronken te hebben dan wel dienstig was. Dan zei ik niet anders dan vriendelijke woordjes tot hem, alleen met een zoet lijntje wist ik hem naar zijn bed te krijgen.

Xa.

Infelix vero uxorum conditio, si iratis, ebriis, et quidquid libet patrantibus maritis tantum obsequentur.

Eu.

Quasi vero hoc non sit mutuuum obsequium. Coguntur et illi multa ferre in moribus nostris. Est tamen tempus, quum in re seria fas est uxori monere virum, si quid est alicuius momenti: nam ad levia praestat connivere.

Xa.

Quod tandem?

Eu.

Quum erit animo vacuo, nec commotus, nec sollicitus, nec potus; tum absque testibus blande monendus, vel rogandus potius, ut in hoc aut illo melius consulat rei, aut famae, aut valetudini suae. Atque haec ipsa admonitio leporibus ac facetiis erit condienda. Nonnunquam praefatione ab illo stipulari soleo, ne

Xa.

Je moet me toch toegeven dat de positie van de vrouwen heel ongelukkig is, dat ze maar moeten gehoorzamen aan driftige, dronken echtgenooten, die alles doen wat ze willen.

Eu.

Alsof die volgzzaamheid niet wederkeerig was! Zij zien zich toch ook genoodzaakt veel van ónze eigenaardigheden te verdragen. Er komt evenwel een tijd wanneer de vrouw de man moet waarschuwen, wanneer er iets van belang voorvalt. Bij zaken van minder gewicht is 't beter wat door de vingers te zien.

Xa.

Wat dan?

Eu.

Wanneer hij niet over iets tobt, geen muizenissen in 't hoofd heeft, geen reden tot bekommring heeft, niet gedronken heeft. Dan kan men hem onder vier oogen eens kapittelen, of liever vragen of hij hierin of daarin niet wat meer zorg kon hebben voor zijn zaken, voor zijn goeden naam, voor zijn gezondheid. En dan moet toch ook nog die waarschuwing met wat grapjes en aardigheden gekruid worden. Dikwijls stel ik vooraf als

mihi succenseret, si quid stulta mulier admonerem, quod ad illius honorem, aut valetudinem, aut salutem facere videretur. Ubi monuissem, quae volebam, amputavi sermonem illum, et ad alia iucundiora deflectebam. Est enim fere hoc nostrum vitium, mea Xantippe, ut semel exorsae loqui, finem facere nequeamus.

Xa.
Aiunt.

Eu.
Illud in primis cavebam, ne praesentibus aliis maritum obiurgarem, aut ne quid querelarum domo efferrem. Facilius sarcitur, si quid inter duos commissum est. Quod si quid extiterit eius generis, ut nec ferri possit, nec uxoris admonitione sanari, civilius est, ut uxor querelam deferat ad parentes et cognatos mariti, quam ad suos, et ita querelam temperet, ne videatur odisse maritum, sed vitium potius mariti. Nec tamen effutiat omnia, ut hic quoque tacitus agnoscat, et amet uxoris civilitatem.

voorwaarde, dat hij niet boos op me mag worden, wanneer ik, dwaze vrouw, hem een raad geef die kan strekken tot zijn eer, tot zijn gezondheid, tot zijn heil. En als ik hem dan de waarschuwing had gegeven die ik bedoelde, dan sneed ik hem de woorden af en wendde 't over een anderen, joligen boeg. Want dit is over 't algemeen onze fout, lieve Xantippe, dat wij er geen eind aan kunnen maken als we eenmaal begonnen zijn te spreken.

Xa.
Ja, dat beweren ze wel meer.

Eu.
Maar in de allereerste plaats paste ik er op, met mijn man nooit in tegenwoordigheid van derden te kibbelen en niets van onze oneenigheid buiten de deur te brengen. Een breuk wordt veel gemakkelijker hersteld, als er iets tusschen twee personen is voorgevallen. En wanneer er eens iets gebeurt zóó dat 't onverdragelijk is en niet door vermaningen van de vrouw kan worden goedge maakt, dan is 't passender dat de echtgenoot met haar klacht aankomt bij de ouders van haar man of bij diens bloedverwanten, dan bij haar eigen familie en haar klacht zóó matigt dat ze niet den schijn op zich laadt haar man te haten, maar wèl diens fouten. Maar toch moet ze ook weer

niet alles vertellen, zoodat hij dit opmerkt (ook al zegt hij het niet) en dan de vriendelijkheid van zijn vrouw zal moeten waardeeren.

Xa.

Philosopham esse oportet, quae ista praestet.

Eu.

Imo talibus factis maritos ad similem civilitatem invitabimus.

Xa.

Sunt quos nulla civilitate corrigas.

Eu.

Equidem non arbitror. Sed fac esse. Primum illud cogita: maritus ferendus est, qualisqualis est. Praestabilius igitur est ferre vel sui similem, vel paullo commodiorem factum nostra civilitate, quam nostra saevitia peiorem in dies. Quid si proferam maritos, qui simili civilitate correxerunt sponsas suas? Quanto magis decet nos idem praestare

Xa.

De vrouw die dat alles wat gij verlangt kan doen, moet wel wijsgeerig aangelegd zijn.

Eu.

Door zulke tegemoetkomingen zullen we onze mannen tot gelijke welwillendheid prikkelen.

Xa.

Er zijn er die men door geen vriendelijkheid, welke ook, verbetert.

Eu.

Nu, ik geloof dat niet. Maar gesteld eens dat 't zoo was. Bedenk dan dit in de eerste plaats: we moeten onze echtgenooten nemen zooals ze zijn. Het verdient dan toch nog maar de voorkeur iemand te verdragen, die aanvankelijk een zwijn gelijkt, maar langzamerhand wat beter wordt, dan iemand die met den dag liederlijker wordt, omdat wij onaangenaam tegen hem zijn. Wat zou je er van zeggen wanneer ik eens voorbeelden aanhaalde van echtgenooten, die door zoo'n vriendelijke bejegening

adversus maritos?

Xa.

Narrabis igitur exemplum meo marito dissimillimum.

Eu.

Est mihi familiaritas cum homine quodam nobili, docto, singularique morum dexteritate. Is duxerat puellam virginem, annos natam decem et septem, ruri in parentum aedibus perpetuo educatam, ut nobiles fere gaudent habitare ruri, ob venatum et aucupium. Rudem volebat ille, quo facilius illam ad suos mores fingeret: coepit eam instituere literis ac musica, paullatimque assuefacere, ut redderet ea, quae audisset in concione, ceterisque rebus formare, quae post essent usui futurae. Haec quoniam erant nova puellae, quae domi suae fuerat in summo otio, et inter famulorum colloquia lususque educata, coeperant esse taedio. Detrectabat obsequium, et quum maritus

hunne vrouwen hebben verbeterd? Hoeveel te meer moeten wij dan 't zelfde doen tegenover onze mannen?

Xa.

Als je dat doet, dan zul je een voorbeeld aanhalen geheel anders dan mijn man is.

Eu.

Ik heb kennis aan een heer van adel, geleerd, een man van een allerbeminnelijkst karakter. Hij had een jong vrouwtje getrouwd, zeventien jaar oud, altijd op 't land, in 't huis van haar ouders opgevoed, zooals adellijke heeren graag op 't land wonen om de jacht en de vogelvangst. Hij wilde juist graag een ongevormd en onontwikkeld meisje huwen om haar des te meer naar zijn zin te kunnen zetten. Hij begon haar in letterkunde en muziek te onderrichten en haar langzamerhand te gewennen hem 't geen zij in de kerk had gehoord te vertellen. Hij begon haar door allerlei wetenswaardigheden te ontwikkelen, die haar later van nut zouden kunnen zijn. Daar dit alles voor 't jonge ding vreemd was, omdat ze bij zich thuis was opgevoed bij nietsdoen en bij de conversatie en scherts van de dienstboden, begon haar dit te vervelen. Ze wilde zich tegenover haar man niet volgzaam

urget, illa sine fine flebat, nonnunquam et in terram abiiciebat sese, obcipitium illidens solo, quasi mortem optans. Earum rerum quum nullus esset finis, maritus dissimulato stomacho, invitabat uxorem, ut animi relaxandi gratia una proficiscerentur rus ad aedes soceri. Ibi lubens obtemperabat uxor. Eo quum ventum esset, maritus reliquit uxorem apud matrem et sorores; ipse cum socero prodibat venatum. Ibi submotis testibus denarrat socero, se sperasse iucundam vitae sociam; nunc habere perpetuo lacrymantem, ac sese discruciantem, nec ullis monitis sanabilem: orat, ut sibi adsit in medendo filiae morbo. Socer respondet: se semel illi tradidisse filiam, quod si illa non obtemperaret verbis, uteretur suo iure, et verberibus eam emendaret. Tum gener, Novi, inquit, ius meum; sed malim eam tua vel arte, vel auctoritate sanari, quam ad hoc extremum remedium venire. Socer pollicitus est se curaturum. Post unum atque alterum diem captat tempus ac locum, ut solus esset cum filia: ibi vultu ad severitatem composito, incipit commemorare, quam illa esset infelici forma, quam non amabilibus

toon en als hij daarop aandrong dan huilde en pruilde zij zonder ophouden. Dikwijls wierp ze zich op den grond, met haar hoofd op den vloer bonzend alsof zij wenschte dood te zijn. Toen daaraan geen eind wilde komen, kwam haar echtgenoot, die deed nèt alsof hij volstrekt niet boos was, met de uitnoodiging dat ze samen voor plezier naar buiten zouden gaan, naar 't huis van zijn schoonvader. Nu, daar had zijn vrouw wel ooren naar. Toen ze daar waren aangekomen werd de jonge vrouw door haar man bij haar moeder en haar zusters gelaten. Hij ging met zijn schoonvader op de jacht. Onder vier oogen vertelt hij nu aan dezen dat hij gehoopt had een gezellige levensgezellin te krijgen, maar dat hij er een gekregen had die niets deed dan huilen en zich kwellen en martelen, zonder dat er (op welke manier ook) eenige verbetering aan te brengen was. Dat hij hem dus vriendelijk verzocht een handje te willen helpen in 't genezen van dat, wat werkelijk een ziekte was bij zijn dochter. De schoonvader antwoordt hem dat hij hem eenmaal zijn dochter heeft [png. 086]afgestaan en wanneer zij niet naar zijn woorden wil hooren, dat hij dan maar van zijn recht gebruik moet maken en haar met de karwats moet zien te verbeteren. Toen zei de schoonzoon weer, dat hij wel wist daartoe 't recht te hebben. "Maar," zei hij, "ik zou ze liever door uw overredingskracht of door uw invloed willen genezen, dan dat ik tot 't uiterste middel overga." De schoonvader belooft nu dat hij zijn maatregelen zal nemen. Na een paar dagen grijpt hij de

moribus, quam saepe metuisset, ne nullum illi posset invenire maritum. At ego meo maximo labore, inquit, talem inveni tibi, qualem nulla non optaret sibi, quantumvis felix. Et tamen tu, non agnoscens, quid pro te fecerim, nec intelligens, te talem habere maritum, qui, nisi esset humanissimus, vix te dignaretur habere in ancillarum numero, rebellas illi. Ne longum faciam, sic incanduit patris oratio, ut vix videretur manibus temperare. Est enim vir ingenio mire vafro, qui citra personam omnem posset quamvis agere comoediam. Ibi puella partim metu, partim veritate commota, accidit ad patris genua, rogans ut praeteritorum vellet oblivisci, se in posterum memorem fore officii sui. Ignovit pater, pollicitus se quoque fore patrem amantissimum, si, quod polliceretur, prastaret.

gelegenheid aan toen hij met zijn dochter alleen is. Terwijl hij zijn gelaat in een ernstige plooi zette, begon hij er haar op te wijzen dat ze volstrekt niet mooi was, maar óók: wat een weinig beminnelijk karakter zij getoond had en hoe vaak hij gevreesd had dat ze geen man voor haar zouden kunnen vinden. "Met de grootste moeite heb ik eindelijk een man voor je gevonden, zooals ieder meisje, zelfs één dat in de meest gunstige omstandigheden verkeert, voor zich zou kunnen wenschen. En toch verzet jij je tegen hem, zonder dankbaar te erkennen wat ik voor je gedaan heb en zonder te willen inzien, dat je een man bezit die, als hij niet bovenmate vriendelijk was, je niet waard zou achten tot zijn dienstpersoneel te behooren." Om kort te gaan, uit de woorden van den vader sprak zóó de gloeiende toorn, dat 't er heel veel van had of hij slechts met moeite zijn handen kon bedwingen. Hij is een man van groote slimheid, die elke rol kan spelen, zelfs die geheel buiten zijn eigen persoon ligt. De jonge vrouw, die bang werd, maar die zich toch ook wel bewust was dat haar vader waarheid sprak, viel hem te voet en smeekte hem 't verleden te vergeten, dat ze voortaan zou weten te doen wat haar plicht was. Haar vader schonk haar vergiffenis en beloofde in 't vervolg ook een liefhebbend vader te zullen wezen, als zij maar deed wat ze beloofd had.

Xa.

Quid deinde?

Eu.

Puella digressa a colloquio parentis, rediit in cubiculum, offendit maritum solum; accidit illi ad genua, et ait: Marite, hactenus non novi neque te, neque me ipsam: posthac videbis me aliam factam, tantum obliviscere superiorum. Hanc vocem maritus excepit osculo, et omnia pollicitus est, si illa persisteret eo animo.

Xa.

Quid? perstitit?

Eu.

Usque ad mortem: neque quidquam erat tam humile, quod illa non alacris ac volens obiret volente marito. Tantus amor inter eos natus est et confirmatus. Post annos aliquot puella crebro sibi gratulata est, quod contigisset, tali marito nubere; qui nisi contigisset, eram, inquit, omnium mulierum perditissima.

Xa.

En verder?

Eu.

De jonge vrouw gaat na 't gesprek met haar vader naar haar kamer, waar ze haar man alleen aantreft. Ze valt hem te voet en zei: "Lieve man, tot nog toe heb ik noch u, noch mijzelve gekend. In 't vervolg zal-je zien dat ik anders geworden ben: vergeet 't vroeger gebeurde." Haar man ving die woorden op in een kus en beloofde haar alles wat ze maar wilde, zoo ze bij dat goede voornemen bleef.

Xa.

Nu, en is ze er bij gebleven?

Eu.

Tot aan haar laatste uur en er was niets zoo nederig of laag dat ze niet gewillig en volgaarne op zich nam, wanneer haar man het verlangde. Zulk een groote genegenheid ontstond er tusschen hen en zoo werd meer en meer de liefde tusschen hen bevestigd. Na eenige jaren wenschte zij zich dubbel en dwars geluk dat ze zoo'n uitstekend echtgenoot had mogen huwen. "Als ik dien niet gekregen had, zou ik de

Xa.

Talium maritorum non minus rara est copia, quam alborum corvorum.

Eu.

Iam si molestum non est, referam tibi quiddam de marito commoditate uxoris correcto, quod nuper accidit in hac ipsa civitate.

Xa.

Nihil est quod agam, et perquam grata mihi est tua confabulatio.

Eu.

Est vir quidam non postremae nobilitatis: is, ut solet hoc hominum genus, plerumque venabatur. Ruri incidit in puellam quandam pauperrimae mulierculae filiam: in eam coepit deperire, homo iam provectionis aetatis. Atque huius gratia frequenter pernoctabat

ongelukkigste vrouw ter wereld zijn geweest."

Xa.

Maar zóó'n man is dan ook een witte raaf.

Eu.

Wanneer je er niets tegen hebt dan wil ik je ook nog een voorbeeld aanhalen, omgekeerd, van een echtgenoot die door den tact van zijn vrouw in het rechte spoor werd gebracht, wat onlangs in deze stad hier is gebeurd.

Xa.

'k Heb op 't oogenblik niets beters te doen en ik zit zoo gezellig naar je gebabbel te luisteren.

Eu.

Daar was een heer van hoogen adel die, zooals dat onder dat slag van menschen gewoonte is, veel aan de jacht deed. Op 't platte land trof hij een meisje aan, de dochter van een arm vrouwtje en ofschoon hij op wat gevorderden leeftijd was, werd hij smoorlijk op 't kind verliefd. Terwille van haar bracht hij vaak den nacht buiten de echtelijke woning

foris. Praetextus erat venatio. Uxor huius, mulier insigni probitate, nescio quid suspicans, pervestigavit furta mariti sui: et eo profecto, nescio quo, adiit casam illam rusticanam; expiscata est de toto negotio, ubi dormiret, unde biberet; quis esset apparatus convivii. Nihil erat ibi supellectilis, sed mera paupertas. Abiit matrona domum, ac mox rediit, secum adducens lectum commodum et apparatus, vasa aliquot argentea; addidit pecuniam, admonens, ut, si quando rediret ille, tractarent eum civilius; dissimulans interim sese uxorem esse, ac sororem esse simulans. Post dies aliquot redit eo furtim maritus; videt auctam supellectilem, et apparatus lautiozem. Rogat unde is nitor insolitus: aiunt, matronam quandam honestam illi cognatam haec advexisse, ac mandasse, ut honestius posthac acciperetur. Illico tetigit animum illius suspicio, uxoris hoc esse factum. Reversus domum, rogat num illic fuisset: illa non negat. Rogavit, et quo tandem consilio, misisset eo supellectilem. Mi vir, inquit, assuetus es vitae commodiori. Videbam illic te durius accipi; putabam, esse officii mei, ut, quando ita tibi

door. De jacht was altijd een welkom voorwendsel. Zijn echtgenote, een vrouw op wie niet 't minste te zeggen viel en van onkreukbare rechtschapenheid, kreeg eenigen argwaan en ging in 't geheim de wegen van haar man eens na. Toen hij op een keer ergens heen was gereisd ging zij naar 't huisje op 't land. Ze vischte de heele zaak uit, waar hij sliep, waaruit hij dronk, hoe 't servies was enz. enz. Huisraad was er zoo goed als niet: 't was er armoe troef. De dame ging heen en keerde weldra terug, terwijl ze een gemakkelijk bed meebracht en keukengerei, zelfs eenig zilveren vaatwerk. Ook voegde zij er nog wat geld aan toe, met de nadrukkelijke boodschap dat, als de mijnheer weer terug kwam, zij hem wat netter moest ontvangen. Zij liet intusschen volstrekt niet merken dat zij zijn vrouw was, maar gaf voor zijn zuster te zijn. Na eenige dagen komt die echtgenoot daar heimelijk weer terug. Hij ziet dat 't huisraad vermeerderd is en dat 't onthaal ruimer is dan gewoonlijk. Hij vraagt van waar die ongewone weelde komt. Zij zeggen dat een deftige dame die aan hem verwant is, dit alles heeft laten brengen en hun heeft opgedragen hem voortaan wat deftiger te ontvangen. Onmiddellijk komt 't vermoeden bij hem op, dat 't zijn vrouw is die dit heeft gedaan. Hij gaat naar huis en vraagt of zij 't geweest is. Zij zegt niet neen. Hij vroeg nu ook, met welke bedoeling zij dat huisraad daarheen had gezonden. "Wel manlief," zei ze, "je bent gewoon aan een zekere mate van comfort. Ik zag dat je daar minder

cordi est, lautius illic habereris.

Xa.

o matronam nimium bonam. Ego citius pro lecto
substravissem illi fasciculum urticarum ac
tribulorum.

Eu.

Sed audi finem. Vir, perspecta tanta probitate,
tantaque mansuetudine coniugis suae, nunquam
deinde usus est furtivo concubitu; sed domi semet
oblectavit cum sua. Scio tibi notum esse Gilbertum
Batavum.

Xa.

Novi.

Eu.

Is, ut scis, florenti aetate duxit uxorem iam
provectiorem ac vergenti aetate.

netjes dan je 't gewoon bent, wordt ontvangen. Nu meende ik dat 't mijn
plicht was te zorgen dat je 't daar wat beter kreeg, omdat ik weet dat je
daarop gesteld bent."

Xa.

Nu die dame is wel wat al te goed. Ik zou liever in plaats van een zacht
bed een bundel brandnetels of spinaziezaad onder hem gestrooid
hebben.

Eu.

Hoor nu hoe het afliep. Toen de man die rechtschapenheid van zijn
vrouw had leeren kennen en tevens haar vriendelijkheid, is hij nooit
meer naar zijn bijzit gegaan, maar vond zijn genoegen bij zijn eigen
vrouw. Ik meen te weten dat je Gilbert uit Holland wel kent?

Xa.

Ja zeker.

Eu.

Hij is getrouwd zooals je weet, ofschoon hij nog jong en krachtig is,
met een vrouw van wat meer gevorderden leeftijd, al zoo'n beetje "op

haar retour."

Xa.

Dotem fortasse duxit, non uxorem.

Eu.

Sic est. Is, fastidiens uxoris, adamabat mulierculam, cum qua se subinde oblectabat foris. Raro domi prandebat aut coenabat. Quid tu heic eras factura?

Xa.

Quid? Ego illi adamatae involassem in capillos, et maritum exeuntem ad illam perfudissem lotio, ut sic unctus iret ad convivium.

Eu.

At quanto haec prudentius! Invitabat mulierculam domum suam, comiter accipiebat. Ita maritum quoque sine veneficiis domum pertraxit. Et si quando foris coenabat cum illa, misit eo missum aliquem

Xa.

Hij heeft haar misschien getrouwd "om het gelletje, niet om het velletje" zooals ze dat noemen.

Eu.

Je kon wel eens gelijk hebben. Hij had niet veel schik in zijn vrouw en hield veel van een ander vrouwtje dat hij zoo af en toe wel eens buitenshuis zag. Zelden gebruikte hij 't ontbijt of het middagmaal thuis. Wat zou jij in dat geval doen?

Xa.

Wat ik zou doen? Ik zou dat liefje in de haren vliegen en wanneer mijn man uitging naar haar toe, hem een pot met water over zijn lijf gooien, dat hij goed gezalfd naar zijn feestmaal zou stappen.

Eu.

Wat deed die andere dan toch veel verstandiger! Zij noodde 't liefje van haar man uit, om bij hem thuis te komen en ontving haar vriendelijk. Zoo hield ze haar man ook zonder tooverdranken bij zich thuis. En als hij soms eens buitenshuis met haar at, dan zond ze daar een lekkeren

elegantiozem, iubens ut suaviter viverent.

Xa.

Ego malim mori, quam esse lena mei mariti.

Eu.

Verum interim rem ipsam expende. Nonne hoc multo satius erat, quam si saevitia sua prorsus alienasset maritum, ac totam aetatem in iurgiis exegisset?

Xa.

Fateor minus esse mali; sed ego non possem.

Eu.

Unum adiiciam; atque ita discedam ab exemplis. Hic vicinus noster, vir probus et integer, sed paulo incundior, quodam die pulsaverat uxorem suam, foeminam laudatissimam. Ea se recepit in intimum conclave, atque illic lacrymans atque singultiens,

schotel heen met de boodschap er bij, dat ze 't er maar eens lekkertjes van moesten nemen.

Xa.

Nu, ik zou liever dood gaan dan mijn mans koppelaarster te wezen.

Eu.

Maar ga nu intusschen de zaak eens goed na. Was dit niet heel wat beter, dan wanneer zij door een kwaadaardig optreden haar man geheel en al van zich had vervreemd en verder haar geheele leven in twist en onmin had moeten doorbrengen?

Xa.

Ik moet toegeven dat er nu minder kwaad is gesticht. Maar ik zou het niet kunnen.

Eu.

'k Zal er nog één voorbeeld aan toevoegen en dan houd ik op. Onze buurman van hiernaast is een braaf en rechtschapen man, maar hij is een beetje opvliegend. Op een goeden dag had hij zijn vrouw, iemand die algemeen als lief en aardig bekend staat, geslagen. Zij ging in de achterkamer en onder tranen en snikken verkropte zij daar haar

decoquebat animi aegritudinem. Aliquanto post per occasionem eodem ingressus est maritus; reperit uxorem flentem. Quid, inquit, heic lacrymas ac singultis, puerorum more? Tum illa prudenter: Quid? inquit; an non hoc satius, ut heic deplorem malum meum, quam si in via vociferer, quemadmodum solent aliae mulieres? Hoc dicto tam uxorio fractus ac victus hominis animus; data dextra pollicitus est uxori, se posthac nunquam in illam coniecturum manus: nec fecit.

Xa.

Ego idem impetravi a meo diversa ratione.

Eu.

Sed interim est inter vos bellum perpetuum.

Xa.

Quid igitur velles me facere?

Eu.

Primum mussanda est tibi omnis iniuria mariti, et

harteleed. Een poosje daarna komt toevallig haar man ook in die kamer en vindt er zijn vrouw in tranen. "Wat zit je hier te huilen en te snikken, net als kleine kinderen doen?" Zij vroeg hem voorzichtig: "Nu, is het niet beter dat ik hier mijn leed beween, dan dat ik op straat ga staan schreeuwen, zooals andere vrouwen wel doen?" Door deze zoo echt vrouwelijke en innige woorden brak zij den toorn van haar man en hij gaf zich gewonnen. Bij handslag beloofde hij zijn vrouw, dat hij nooit weer de hand aan haar zou slaan — en, hij heeft 't ook nooit weer gedaan.

Xa.

Ik heb 't zelfde van mijn man op een andere manier gedaan gekregen.

Eu.

Maar intusschen is het tusschen jelui beiden altijd vechten.

Xa.

Wat zou je dan willen dat ik deed?

Eu.

Vooreerst, zwijgen over alles wat je man verkeerd doet en zijn liefde

animus illius officii, comitate, mansuetudine
pauulatim est conciliandus: aut vinces tandem, aut
certe multo commodiore uteris, quam nunc uteris.

Xa.

Ille ferocior est, quam ut ullis officiis mansuescat.

Eu.

Eia, ne dixeris. Nulla est fera tam immanis, quin
officiis cicuretur; ne desperes in homine. Fac
periculum menses aliquot; me accusa, nisi senseris
consilium hoc tibi fuisse bono. Sunt etiam quaedam
vitia, ad quae tibi connivendum est. Illud ante omnia
tibi cavendum censeo, ne quid rixae moveas in
cubiculo aut in lecto: sed curandum est, ut illic omnia
sint festiva ac iucunda. Etenim si is locus qui
diluendis offensis, sarcinaeque gratiae consecratus
est, lite aut aegritudine quapiam profanetur; iam
sublatum est omne remedium benevolentiae
reconciliandae. Sunt enim foeminae quaedam tam
morosae, ut in ipso etiam coitu querantur ac rixentur,

langzamerhand winnen door voorkomendheid, vriendelijkheid en
toegevendheid. Dan zul je hem eindelijk wel gewillig zien of tenminste
zul-je hem thuis veel meer naar je hand gezet hebben dan hij nu is.

Xa.

Hij is veel te heftig van aard dan dat ik hem zou kalmeeren door
voorkomendheid.

Eu.

Zeg dat niet! Daar is zelfs geen wild beest zóó woest of 't is door
zachtheid te temmen. Daar behoef je dus bij een mensch nog minder
aan te wanhopen. Probeer 't eens enkele maanden. Je mag 't mij wijten,
als je bemerkt dat deze raad je niet gebaat heeft. Verder zijn er enkele
gebreken die je een beetje door de vingers moet zien. In de allereerste
plaats moet je er voor oppassen geen twist in je slaapkamer of in je bed
te verwekken. Je moet daarentegen zorgen dat 't daar altijd opgewekt en
prettig is. *For if that Place which is consecrated for the wiping out old
Miscarriages and the cementing of Love, comes to be unhallowed by
Contention and Sourness of Temper, all Remedy for the Reconcilement
is taken away. For there are some Women of so morose Tempers that
they will be querulous, and scold even while the Rites of Love are
performing, and will by the Uneasiness of their Tempers render that*

eamque voluptatem, quae diluere solet ex animis virorum, si quid inerat molestiae, morum fastidio reddant insuavem; pharmacum ipsum vitiantes, quum licuisset mederi offensis.

Xa.

Istud mihi frequenter accidit.

Eu.

Atqui tametsi semper est cavendum uxori, ne qua re molesta sit viro, tamen id maxime studere debet, ut in eo congresso se viro praebeat modis omnibus commodam et iucundam.

Xa.

Viro: mihi cum bellua res est.

Eu.

Mitte male loqui: fere nostra culpa viri mali sunt. Sed

*Fruition itself disagreeable which is wont to discharge the Minds of Men from any Heart-burning, that they may have had; and by this Means they spoil that Cordial, by which Misunderstandings in Matrimony might be cured.*¹

Xa.

[*Dat is mij vaak overkomen.*]

Eu.

Een vrouw moet er altijd voor zorgen dat haar man aan niets aanstoot kan nemen; zij moet er haar uiterste best voor doen als ze met haar man samen is, zich op alle manieren vriendelijk en opgewekt te toonen.²

Xa.

Ja, voor een man, maar ik heb met een beest te doen.

Eu.

Houd nu op met kwaadspreken. Over 't algemeen zijn de mannen door

---

¹ De Nederlandse versie is gekuist. Wat ontbreekt is in het Engels toegevoegd. Erasmus, '[The Uneasy Wife](#)', *The Colloquies*, trans. N. Bailey, ed. E. Johnson (London 1878), I 255.

² De bijdrage van Eulalia is bij Singels samengevoegd met haar vorige bijdrage. De tussenliggende opmerking van Xanthippe ontbreekt bij Singels.

ut ad rem redeam: qui versantur in priscis fabulis
poëtarum, narrant Ve nerem (eam faciunt deam
connubii praesidem) habere cestum arte Vulcani
confectum: in eo intextum esse quidquid est amatorii
medicamenti: eo se cingit, quoties congressura est
cum marito.

Xa.

Fabulam audio.

Eu.

Verum; sed audi, quid sibi velit fabula.

Xa.

Dic.

Eu.

Illud docet, uxorem omnem curam adhibere oportere,
ut in congresso connubiali iucunda sit marito, quo
recalescat ac redintegretur amor ille maritalis, et
discutiatur ex animo, si quid erat offensionis aut

ónze schuld slecht voor ons. Maar om tot ons onderwerp terug te
keeren. Zij die thuis zijn in de oude verhalen der dichters, vertellen ons
dat Venus (zoo noemen zij de godin die het huwelijk beschermt) een
gordel heeft, door de kunstvaardige hand van Vulcanus bewerkt. Daarin
moet alles gewerkt zijn wat kan dienen om liefde te wekken. Dien
gordel doet zij aan, zoo dikwijls zij van plan is naar haar man te gaan.

Xa.

Nu ja, wat je daar vertelt is een fabeltje.

Eu.

Daaraan heb je wel gelijk, maar luister eens wat de bedoeling is van dat
fabeltje.

Xa.

Nu, zeg eens op.

Eu.

't Leert ons dat een vrouw alle moeite moet aanwenden, om als ze met
haar man samen is, hem ter wille te zijn, om de liefde van haar
echtgenoot warm te houden en te doen opvlammen en om uit zijn geest
te verdrijven al wat hem aanstoot kan geven of zijn tegenzin kan

taedii.

Xa.

Sed unde nobis cestus ille?

Eu.

Nihil opus veneficiis aut incantamentis. Nullum incantamentum efficacius, quam morum probitas cum suavitate coniuncta.

Xa.

Ego tali marito blandiri non possum.

Eu.

At hoc tua refert, ut desinat esse talis. Si Circes artibus posses maritum vertere in suem aut ursum, faceres?

Xa.

Nescio.

wekken.

Xa.

Maar waar halen wij zoo'n gordel van daan?

Eu.

Geen heksenkruiden of bezweringsformules hebben wij noodig. Geen betoovering is machtiger dan een rechtschapen karakter verbonden met zachtheid.

Xa.

Ik kan tegen zoo'n man als de mijne is niet vriendelijk wezen.

Eu.

En toch hangt 't geheel van je zelve af of hij zal ophouden zóó te zijn als hij nu is. Als je door de kunsten van een toovenares als Circe je man in een zwijn of een beer kon veranderen, zou je het dan doen?

Xa.

Dat weet ik niet.

Eu.

Nescis? An malles habere suem maritum, quam hominem?

Xa.

Equidem malim hominem.

Eu.

Age, quid si Circes artibus posses ex temulento reddere sobrium, ex prodigo frugalem, ex cessatore diligentem, nonne faceres?

Xa.

Plane facerem: sed unde mihi istae artes?

Eu.

Atqui istas artes habes in te, si modo velis adhibere. Tuus, velis nolis, sit oportet. Quo meliorem eum reddideris, hoc magis consulueris tibi. Tu tantum

Eu.

Weet je dat niet? Of zou je liever een zwijn tot man hebben dan een mensch?

Xa.

Natuurlijk liever een mensch.

Eu.

Welnu, wanneer je dan door tooverkunsten je man van een dronkenlap tot een matig mensch kon maken, van een verkwister tot een zuinig persoon, van een leeglooper tot een werkzaam man, zou je dat dan niet doen?

Xa.

Ja zeker zou ik dat. Maar hoe kom ik aan die door u bedoelde toovermiddelen?

Eu.

Wel je hebt ze tot je beschikking, als je ze maar wilt aanwenden. Hij moet van u zijn, of hij wil of niet. Hoe beter je hem maakt, des te beter behartig je je eigen belang. Je hebt nu maar altijd je oogen gericht op

oculos habes defixos in illius vitia, eoque tibi exaggerant odium; et hac ansa tantum arripis illum, qua teneri non potest. Illa potius contemplare, quae bona sunt in illo; et hac ansa prehendere illum, qua teneri potest. Antequam illi nuberes, tempus erat expendendi, quid haberet malorum. Oportebat enim non oculis solum, verum etiam auribus maritum deligere: nunc medendi tempus est, non accusandi.

Xa.

Quae mulier unquam auribus cepit maritum?

Eu.

Oculis capit, quae nihil aliud spectat, quam corporis formam: auribus, quae diligenter observat, quid fama de ille praedicet.

Xa.

Pulchre mones, sed sero.

zijn gebreken en deze maken je afkeer van hem steeds grooter. Gij pakt hem altijd juist bij 't handvat aan waar hij niet bij moet worden beetgepakt. Let liever ook op zijn goede zijden, en vat hem daar aan, waar je wèl hoùvast aan hem hebt. Vóór ge met hem trouwdet hadt ge tijd om te overwegen welke slechte eigenschappen hij bezat. Immers men moet niet alleen met de oogen maar ook met de ooren den man dien men koos, leeren liefhebben. Nu is de tijd gekomen om fouten te herstellen, niet meer om er een beschuldiging van te maken.

Xa.

Welke vrouw heeft ooit haar man "met de ooren" genomen?

Eu.

Ik zou zoo zeggen: een vrouw neemt haar man met de oogen, wanneer ze op niets anders let dan op zijn mooie lichaam; met de ooren daarentegen, wanneer ze nauwkeurig nagaat wat er over hem verteld wordt.

Xa.

Een goede waarschuwing, maar die wat laat komt.

Eu.

At non serum est studere corrigendo marito. Ad eam rem conducet, si quid pignoris ex te natum fuerit viro.

Xa.

Iam natum est.

Eu.

Quando?

Xa.

Iam pridem.

Eu.

Quot menses sunt?

Xa.

Ferme septem.

Eu.

Een poging om je man te verbeteren, komt nooit te laat. En daartoe kan heel veel bijbrengen of je je man ook een kindje schenkt.

Xa.

Dat is er al.

Eu.

Wanneer?

Xa.

Al lang.

Eu.

Hoeveel maanden al?

Xa.

Bijkans zeven.

Eu.

Quid ego audio? Tu nobis trimestris foetus iocum renovas?

Xa.

Nequaquam.

Eu.

Ita necesse est, si tempus a nuptiarum die supputas.

Xa.

Imo ante nuptias fuerat mihi cum eo colloquium.

Eu.

An ex colloquio nascuntur pueri?

Xa.

Forte solam nactus, coepit alludere, titillans axillas, ac latera, quo me provocaret ad risum. Ego non ferens titillationem, me resupinabam in lectum; ille

Eu.

Wat hoor ik?³ *You put me in Mind of the Joke of the three Months Lying in?*

Xa.

By no Means.

Eu.

It must be so, if you reckon from the Day of Marriage.

Xa.

But I had some private Discourse with him before Marriage.

Eu.

Are Children got by Talking ?

Xa.

He having by Chance got me into a Room by myself, began to play with me, tickling me about the Arm-pits and Sides, to make me laugh, and I not being able to bear being tickled any longer,

---

³ De Nederlandse versie is gekuist. Wat ontbreekt is in het Engels toegevoegd. Erasmus, '[The Uneasy Wife](#)', 257-258.

incumbens figebat oscula, nec satis scio, quid egerit
praeterea: certe paucis post diebus uterus coepit
intumescere.

Eu.

I nunc, et maritum contemne; qui si lusitans gignit
liberos, quid faciet, quum serio rem aget?

Xa.

Suspikor et nunc me gravidam esse.

Eu.

Euge contigit felici fundo bonus cultor.

Xa.

Hac in parte plus praestat, quam vellem.

Eu.

Ista querela tibi cum paucis uxoribus est communis.
Sed inter vos intercesserat pactum connubiale?

*threw myself flat upon the Bed, and he lying upon me, kiss'd me, and I
don't know what he
did to me besides ; but this is certain, within a few Days after, my Belly
began to swell.*

Eu.

*Get you gone now, and slight a Husband, who if he can get Children
jesting, what will he do if he sets about it in earnest ?*

Xa.

I suspect that I am now with Child by him again.

Eu

O brave ! to a good Soil, here's a good Ploughman to till it,

Xa.

As to this Affair, he's better than I wish he was,

Ea.

*Very few Wives have this Complaint to make: But, I suppose, the
Marriage Contract was made between you, before this happened.*

Xa.

Intercesserat.

Eu.

Levius igitur peccatum est. Estne proles mascula?

Xa.

Est.

Eu.

Illa vos rediget in gratiam, si tu vel paululum temet accommodes. Quid alii praedicant de tuo marito sodales, et quibuscum habet commercium foris?

Xa.

Praedicant eum esse moribus commodissimis, comem, liberalem, amicum amico.

Eu.

Et ista mihi bonam spem faciunt, illum fore qualem

Xa.

It was made.

Eu.

Then the Sin was so much the less. Is 't een jongen?

Xa.

Ja.

Eu.

Nu, die brengt de zaak tusschen je beiden wel weer in orde, als jij je zelve maar een beetje inschikkelijk wilt toonen. En hoe spreken anderen, de vrienden van je man over hem? Met wie gaat hij buitenshuis om?

Xa.

Ze zeggen algemeen dat hij gemakkelijk van karakter is, vrijgevig, meegaand, recht hartelijk voor zijn vrienden.

Eu.

Juist al die eigenschappen geven mij goeden moed dat jij hem wel zult

volumus.

Xa.

At mihi uni talis non est.

Eu.

Sed tu te illi praebeto, qualem dixi; meque pro Eulalia voca Pseudolaliam, nisi tibi quoque talis esse coeperit. Quin et illud cogita, illum adhuc iuvenem esse, nondum opinor egressum annos viginti quatuor: nondum novit, quid sit esse patremfamilias. Iam non est tibi cogitandum de divortio.

Xa.

At frequenter cogitavi.

Eu.

Verum ea cogitatio quando tibi inciderit in mentem, primum reputa tecum, quam nihili res sit foemina divulsa a viro. Summum decus matronae est, morigeram esse suo coniugi. Ita natura comparatum est. Ita voluit Deus, ut mulier tota pendeat a viro.

krijgen zooals je hem hebben wilt.

Xa.

Alleen tegenover mij is hij niet zoo.

Eu.

Maar gedraag jij je nu tegenover hem zooals ik je geraden heb. En dan mag je mij een leugenaarster noemen, als hij ook niet zoo tegenover u zal wezen. Bedenk ook wel dat hij nog jong is: 'k geloof nog niet eens vierentwintig jaar. Hij weet nog niet wat 't zeggen wil huisvader te wezen. Je hoeft nog niet over echtscheiding te denken.

Xa.

Nou, ik heb er wàt vaak over gedacht.

Eu.

Als je daarover dan wéér gaat denken, overweeg dan eerst eens bij je zelf, hoe weinig een gescheiden vrouw in de melk te brokken heeft, 't Schoonste sieraad voor een vrouw is: haar man ter wille en gehoorzaam te zijn. Zoo heeft de natuur 't ingericht, zoo heeft God het gewild, dat de vrouw geheel zou afhangen van den man. Denk er verder aan: 't

Tantum cogita id quod res est: maritus est, alius non potest obtingere. Dende veniat in mentem puellus ille duobus communis. Quid de illo statues? Auferes tecum? fraudabis maritum sua possessione. Relinques apud illum? spoliabis te ipsam eo, quo nihil habes carius. Postremo dic mihi, habesne, quae tibi male velint?

Xa.

Habeo novercam germanam; praeterea socrum huic simillimam.

Eu.

Adeo tibi male volunt?

Xa.

Cuperent extinctam.

Eu.

Et istae tibi fac ut in mentem veniant. Quid enim illis possis facere gratius, quam si videant te divulsam a marito, viduam, imo plus quam viduam vivere? Nam

vermogen behoort den man: een ander kan er niet aanraken. En denk dan aan 't knaapje dat u beiden toebehoort. Wat zult ge omtrent hem bepalen? Zult gij hem bij u houden? dan berooft ge uw man van zijn bezit. Zult ge 't ventje bij hem laten? dan berooft gij u zelf van 't dierbaarste wat ge hebt. Zeg me ten slotte nog dit: zijn er soms menschen die je een kwaad hart toedragen?

Xa.

Ja, ik heb een echte stiefmoeder, en bovendien een schoonvader, net zoo erg als zij.

Eu.

Zijn die je zóó kwaadwillig gezind?

Xa.

Ik geloof dat ze mij graag dood zouden willen zien.

Eu.

Welnu denk dan ook eens aan die twee. Kunt ge hun wel grooter genoegen doen, dan wanneer zij je gescheiden zien van je man; dat je als een weduwe, neen erger dan een weduwe moet leven? Want

viduis licet alteri nubere.

Xa.

Equidem probo tuum consilium, sed taedet diutini laboris.

Eu.

At reputa, quantum laborum sumpseris prius, quam hunc psittacum docueris quaedam humana verba sonare.

Xa.

Plurimum profecto.

Eu.

Et piget operam sumere in fingendo marito, quicum perpetuo suaviter degas aetatem? Quantum laboris sumunt homines, ut equum sibi commodum reddant? et nos pigebit adlaborare, ut maritis utamur commodioribus?

weduwen mogen tenminste nog hertrouwen.

Xa.

Ik vind je raad heel goed, maar ik zie op tegen de langdurige moeite.

Eu.

Maar bedenk dan eens hoeveel moeite gij wel hebt moeten doen om dezen papegaai enkele menselijke woorden te leeren praten.

Xa.

Heel wat, dat is zeker.

Eu.

En dan zou je opzien tegen de moeite om je man wat te verbeteren om verder met hem een prettig leven te slijten? Hoeveel moeite getroosten de menschen zich om een paard naar hun zin te krijgen en mogen wij er dan bezwaar tegen hebben om ons best te doen ten einde onze echtgenooten meer naar onze hand te zetten?

Xa.

Quid faciam?

Eu.

Iam dixi. Cura ut domi niteant omnia, ne quid sit molestiae, quod illum exigat ex aedibus. Tu te illi comem praebe, semper interim memor reverentiae cuiusdam, quam uxor debet marito. Absit tristitia; sed absit et petulantia: nec putida sis, nec lasciva. Sit apparatus domi lautus. Nosti palatum mariti: quod illi suavissimum est, id coquito. Quin etiam iis, quos ille amat, comem et affabilem te praebeto. Hos frequenter ad convivium voca. In convivio facito, ut laeta plenaque hilaritatis sint omnia. Denique si quando ille vino laetior pulsabit suam testudinem, tu voce accinito. Sic assuefacies maritum manere domi, et minues impensas. Sic enim ille cogitabit tandem: Nae ego insigniter insanio, qui foris magna rei famaueque iactura victitem cum scorto, quum domi habeam uxorem multo lepidiorem, meique amantiorem, apud quam nitidius ac lautius accipi liceat.

Xa.

Wat moet ik dan doen?

Eu.

Dat heb ik je al gezegd. Zorg dat in huis alles netjes en proper is: dat niets hem aanstoot kan geven, zoodat 't hem uit het huis jaagt. Wees vriendelijk tegen hem en tevens met een zeker eerbiedsvertoon dat een echtgenoot aan haar man verschuldigd is. Wees opgewekt, maar niet uitgelaten; wees niet stroef, maar ook niet dartel. Thuis moet hij zijn tafel wèlvoorzien vinden. Je kent den smaak van je man, kook dus voor hem wat hij 't lekkerst vindt. Toon je ook voor zijn vrienden toeschietelijk en welwillend. Noodig hen vaak bij je te gast. Maak aan tafel dat alles vol van vroolijkheid en opgewektheid is. En wanneer hij dan eindelijk, door den wijn een kleine verheuging heeft gekregen en op zijn cither gaat tokkelen, welnu begeleid hem dan met uw zang. Zoo zult gij uw man gewennen aan huiselijkheid en zult gij tevens zijn uitgaven verminderen. Want ten langen leste moet hij toch zóó gaan denken: "Ik ben dan toch wel gek dat ik buitenshuis met groote schade voor mijn beurs en voor mijn goeden naam met een liefje leef, terwijl ik thuis een vrouwtje heb, veel aardiger en dat dol van mij houdt en bij wie ik 't veel netter en royaler kan hebben."

Xa.

An credis successurum, si tentem?

Eu.

Me vide. Ad me recipio. Interim et maritum tuum aggrediar; admonebo et illum sui officii.

Xa.

Laudo consilium; at vide ne quid huius rei suboleat ipsi: misceret coelum terrae.

Eu.

Ne metue. Ita per ambages temperabo sermonem, ut ipse mihi narret, quid inter vos sit turbarum. Hoc facto, meo more tractabo illum blandissime, et ut spero, tradam eum tibi commodiorem. De te per occasionem mentiar, quam amanter de illo sis locuta.

Xa.

En denk je dat 't mij gelukken zal wanneer ik 't probeer?

Eu.

Zie maar naar mijn voorbeeld. Richt je naar mij. Intusschen zal ik je man wel eens te spreken krijgen en ik zal hem aan zijn plicht herinneren.

Xa.

Ik vind dat wel heel vriendelijk van je, maar pas op dat hij soms geen lont ruikt: hij zou hemel en aarde bewegen.

Eu.

Maak je niet bezorgd. 'k Zal wel zooveel omwegen gebruiken dat hij mij uit zichzelf vertelt wat voor ongenoegen er tusschen u beiden is voorgevallen. Wanneer hij dat gedaan heeft dan zal ik hem, zooals ik dat gewoonlijk doe, heel vriendelijk onder handen nemen en hem voor u, naar ik hoop, veel handelbaarder maken. En zoo ter loops zal ik wel eens ter sprake brengen hoe lief jij je over hem hebt uitgelaten.

Xa.

Christus bene fortunet quod agimus.

Eu.

Aderit, modo ne desis tibi.

Xa.

'k Hoop dat Christus onze pogingen zal zegenen!

Eu.

Hij zal je helpen, als jij je zelve wilt helpen.